

Een innovatielab voor nieuwe samenhang in natuur, landbouw en voedselvoorziening

Onze schaarse ruimte wordt van alle kanten geclaimd. Tegelijkertijd moeten we antwoord geven op urgente vragen rond klimaat, energie, biodiversiteit en voedselvoorziening. Dat kan alleen in onderlinge samenhang, daarover zijn we het steeds meer eens. Beloftevolle duurzame initiatieven vragen om bundeling. Voor een effectievere inzet van kennis en middelen, voor zicht op het 'totaalplaatje' van noodzakelijke systeemvernieuwing.

Drie partners

Het Overlegorgaan Infrastructuur en Milieu (OIM) gaat op ontdekkingstocht. Samen met Commonland, een NGO voor duurzaam landschaps- en natuurherstel, en het Presencing Institute (PI), een instituut voor actiegericht onderzoek, verbonden aan het prestigieuze Massachusetts Institute of Technology (MIT) dat het model Theory U ontwikkelde dat al twintig jaar succesvol wordt ingezet voor systeemveranderingen. Met z'n drieën zijn ze het innovatielab 'Voor de oogst van morgen' gestart.

Het innovatielab is een initiatief gericht op een veerkrachtiger en duurzamer natuur-, landbouw-, en voedselsysteem. Het lab verbindt sectoren van landbouw, voedsel en energie tot onderwijs, financiën en gezondheidszorg. Het linkt ook partijen en personen. Landeigenaren, boeren, beleidmakers, natuurbeheerders, retailers en consumenten. Iedereen is nodig voor een slagkrachtig actieplatform.

OIM neemt voor het Rijk het voortouw. Het is een platform voor dialoog tussen het Rijk en de samenleving. Het overlegorgaan houdt zich bezig met grote maatschappelijke opgaven in de fysieke leefomgeving en beschikt over onafhankelijke voorzitters. De onafhankelijke positie van het OIM biedt 'speelruimte' aan partijen, inclusief de ambtenaren van bijvoorbeeld LNV, IenW en EZK. De vrijheid om fundamenteel met elkaar na te denken over landbouw, voedsel, landschap, water, ruimte en de toekomst.

Voor minder doen de drie partners het niet. Commonland kiest een holistische benadering en kijkt naar landschapsherstel vanuit *4Returns*: ecologie, economie, sociaal kapitaal en inspiratie. De organisatie heeft concrete ervaring met landschaps- en natuurherstelprojecten in Australië, Zuid-Afrika en Spanje. Op uitnodiging van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) is ook een scan voor verschillende gebieden in Nederland gedaan.

Het Presencing Institute ontwikkelde het concept van het lab en begeleidt het OIM bij het realiseren hiervan. Onder andere door het collectief innovatievermogen door te ontwikkelen met behulp van Theory U en het lab verder te faciliteren. Theory U is een methode waarbij we letterlijk moeten denken aan een U-bocht. De omweg, de brede verkenning die nodig is om niet van probleem naar oplossing te schieten, maar echt te zoeken naar *root causes*. Een methodiek waarin ruimte wordt gemaakt voor onverwachte verbanden en duurzame oplossingen in plaats van *quick fixes*. Het U-proces is daarmee de basis van dit zogenaamde '4.0 lab', een globaal initiatief dat op divers plaatsen op de wereld duurzame projecten verbindt. En Nederland pioniert mee!

Een mooi voorbeeld van die benadering, maar dan in een andere context, komt uit Brabant. Daar werden steeds meer medicijnresten in het drinkwater aangetroffen. Betere filtering is de technische reflex, maar hier werd gekeken naar diepere oorzaken. Het bleken vooral oudere, eenzame mensen die veel medicijnen gebruiken. Het terugdringen van medicijngebruik door het aanpakken van vereenzaming betrok uiteindelijk heel andere stakeholders bij schoner drinkwater dan waarmee begonnen was.

Een lab in drie fasen

In de afgelopen maanden is al veel voorwerk voor het innovatielab gedaan. Er zijn contacten gelegd met alle mogelijke relevante sectoren en vooral ook met kleine zelfstandige initiatieven die willen werken aan echte 'doorbraken'. Het lab start in november en duurt anderhalf jaar.

In het lab werken sleutelfiguren (op uitnodiging) aan hun (persoonlijke) leiderschaps- en samenwerkingsvaardigheden. Ze zijn niet slechts vertegenwoordigers van hun organisatie of initiatief, maar stappen ook in 'als mens'. Zo ontwikkelt het lab innovatief vermogen bij personen en (nieuwe) netwerken.

De tweede fase van het lab gaat over het bouwen van prototypen. Experimenten die de belofte van systeemdoorbraken in zich dragen, maar ook echt mogen mislukken. Het leerproces staat voorop. Fase drie oogst resultaten en inzichten en formuleert vervolgstappen. In deze fase zal worden geprobeerd succesvolle prototypes op te schalen en te institutionaliseren.

Een open proces als dit heeft ook een open einde. Dat is een risico. OIM is ervan overtuigd dat de professionaliteit en ervaring van de initiatiefnemers en deelnemers ervoor zal zorgen dat de opbrengsten van het lab hun weg vinden. Niet alleen naar relevante beleidsprocessen in de betrokken ministeries maar ook naar praktijken die de weg vooruitwijzen.